

PB-PP1B-00000
BELGIE(N)-BELGIQUE

NOTIZIE 98

VIERDE KWARTAAL 2017

ANFITEATRO

---

www.anfiteatro.be

Voorzitter

Romain Van Hautekerke

0476 934214

voorzitter@anfiteatro.be

Secretariaat

Karin Tavernier

03 7779643

secretariaat@anfiteatro.be

Penningmeester

Karel Van Landeghem

03 7768642

penningmeester@anfiteatro.be

Bestuursleden

bestuur@anfiteatro.be

webmaster@anfiteatro.be

André De Haeck 03 7768514

andredh@skynet.be

Willy De Lange 03 7771941

willy.de.lange@telenet.be

Toon De Meyer 03 7770296

todem1@gmail.com

Gijs den Dubbelden 09/348.39.70

dendubb.witlox@skynet.be

Modest Figeys 03/7755591

modest.figeys@hotmail.com

webmaster@anfiteatro.be

Geert en Marc Lehembre-Jottier 03 7668067

geert.jottier@skynet.be

Marc.lehembre@skynet.be

Brigitte Van Kogelenberg 03 7778345

bvankogelenberg@gmail.com

Chris en Marc Van Meerssche-Jonkers 03 776 59 68

m.vanmeerssche@telenet.be

Kris Werts 0475 233 280

kris.werts@skynet.be

Danielle en Achille Ziccardi-Van Gael 03 440 61 61

ziccardi@telenet.be

NOTIZIE

Gratis toegestuurd aan de leden.

Lid worden kost slechts 10 EUR voor één jaar.

Een volgend lid uit hetzelfde gezin betaalt 4 EUR

Nieuwe leden kunnen hun lidgeld

storten op rekening van Anfiteatro :

conto 413-9188521-59

IBAN : BE84 4139 1885 2159

BIC : KREDBEBB

REDACTIE

Anne-Marie Neckebroeck

Karin Tavernier

Romain Van Hautekerke

Brigitte Van Kogelenberg

Achille Ziccardi

Linda Crivits

Opmaak: B. Van Kogelenberg

DECEMBER 2017
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
AFGIFTEKANTOOR SINT NIKLAAS 1
ERKENNING P303621

IN PRIMO PIANO

En weer is er een seizoen voorbij gegaan waarin we hebben kunnen genieten van activiteiten die ons, zoals steeds, een vleugje Italië lieten proeven.

Maar in onze agenda zijn nog steeds plekjes vrij die vragen om meer.

De kerstperiode laten we gewoontegetrouw niet voorbij gaan zonder ons traditioneel concert. Van ganser harte hopen we jullie daar te ontmoeten.

Ook onze nieuwjaarsreceptie die opgeluisterd wordt door het virtuoze pianospel van Giacomo di Tollo zal ons de gelegenheid geven een prettige babbel te hebben met wat in de loop der jaren, toch vrienden zijn geworden.

Zijn jullie al in de persoonlijke archieven gedoken ter voorbereiding van onze Piccione Viaggiatore? Niet vergeten je stand te reserveren, we kijken er naar uit.

Daniëlle Van Gael

Werkten verder mee : Herman Cole, Linda Crivits, Walter Debruyne, Anne-Marie Neckebroeck, Betsy Neckers, Daniëlle Van Gael, Karin Tavernier, Kris Werts, Achille Ziccardi

INHOUD

In primo piano	pag	1
Che cos' abbiamo fatto?		
- Best een ongewone Zaak		3
- Velours uit Prato		5
Che cosa faremo?		7
Da fare		
-Rubenshuis: twee meesterwerken van Italiaanse oorsprong		9
Viaggiare		
- Een B&B waar je het niet zou verwachten...		12
- Herbronnen: terug in het geboorteland... Emoties op reis		14
- Nog steeds Italië: Pantelleria!		17
- Cefalù, stadje tussen rots en zee		21
- Wandelen in Rome		28
Italiaanse sprokkel: Salto mortale		31
Storia		
- Brussel : de dag van het overlijden van Giacomo Puccini		33
Locali storici		
- Caffè Pasticceria Ristorante Balzer Bergamo		37
Da leggere		
- De acht bergen		38
- Zeldzame aarden		39
- Alibi		40
Da vedere		
- Italiaanse cinema in de schijnwerpers op de 44ste editie van het Filmfestival van Gent		42
Stampa		
- L'italiano: una collana pensata per aiutarci a scrivere e a parlare correttamente		45
- Ponza, ultimo mare senza folla (e low-cost)		46
Briciole		51

Best een ongewone Zaak

(Walter Debruyne)

'Allegro', zo stond in de krant te lezen als aankondiging voor de avond in de Salons aka* Huis van de Sint rond de presentatie van het jongste (derde) boek van Anfiteatro-lid Herman Cole. Een boek van ruim tweehonderd pagina's dat hij - niet zonder risico - in eigen beheer uitgaf. En een vrolijke avond wérd het, waar we naar het einde toe zelfs *Zie ginds komt de stoomboot* zongen vermomd als *Da terra spagnola*. (Kijk maar eens op onze Facebook-pagina!) Met (alweer een) Anfiteatro-lid Marc Van Meerssche bevlogen aan het klavier kon die samenzang overigens niet fout lopen.

Nadat we hadden genoten van de muziek van Eveline Juten (in het Latijn en het Middelnederlands) en van Serdar Demirbas (wat moeilijker, want in het Turks) overhandigde Herman zijn eerste exemplaar van *De Zaak van Sinterklaas* aan erevoorzitter (alweer een) Anfiteatro-lid Lieven Dehandschutter van medeorganisator Sint-Nicolaasgenootschap Vlaanderen. Herman had het netjes verpakt in een fraai zakje in een genaaid uit gerecycleerde stadswimpels door (alweer een) Anfiteatro-lid Miek Cole.

Over het boek *as such* kregen we niet veel te horen: Herman had de ontrafeling van zijn werk blijkbaar opgespaard voor de wat meer kleinschalige presentatie in 't Oneindige Verhaal op 25 november! Wie op die Sintsdagavond bij (alweer een) Anfiteatro-lid Herwig Staes een boek kon bemachtigen en de *Zaak* doorbladerde, kwam er gauw achter dat het wel een bijzonder boek is... Géén toeristische gids, al brengt Herman Cole ons van Colmar naar Berlijn via Nantes, van Ieper naar Kopenhagen via Leipzig, van Gook naar Rostock via Alicante... En natuurlijk naar Puglia en meer speciaal Bari waar de vooredelstamoudbetovergrootvader van onze Sinterklaas een laatste rustplaats vond. Géén geschiedenisboek, al vertelt de auteur over de bouw van de orthodoxe Nikolaaska-

thedraal in Nice, over het bombardement van de Nikolaaskerk in Hamburg, over het interneringskamp van Harderwijk voor Belgische soldaten tijdens WO I. Géén autobiografie van een bijna zeventiger, al staat op vijftig pagina's het achthonderdjarige Sint-Niklaas centraal en roert de waarnemer in zijn verzameling verre en minder vervlogen herinneringen op zijn marktplein.

Achter een fraaie cover, geschilderd door (alweer een) Anfiteatro-lid Mia Steel, gaat een behendig geschreven en ongewoon boek schuil, waarover de Nederlandse Janneke Sinot van *BoekenBusiness* berichtte: 'Cole brengt - prettig en met humor - een schat aan informatie.' En uit de pen van voorzitter Yvan De Maesschalck van het Reynaertgenootschap vloeide: 'Het is een mengsel van persoonlijke archeologie, plaatselijke en buitenplaatselijke folklore. En dat maakt het geheel pittig, aanstekelijk, afwisselend en uitdagend - en soms ondeugend.' Of eventuele lezers in Oostduinkerke of Gorinchem alles voor de volle honderd procent zullen begrijpen, dat is alweer een andere... Zaak.

P.S. Laten we afspreken dat we bij de eventuele presentatie van een eventueel volgend boek goed zullen waken over de kwaliteit van de *brindisi*. Het lauwe drankje dat nu werd aangeboden lag helemaal niet in de lijn van de goede Anfiteatro-traditie.

PRAKTISCH

Het boek (208 pagina's, 2 foto's) is een uitgave van Herman Cole en kwam tot stand bij Drukkerij Room te Sint-Niklaas.

ISBN-nummer 9789090305332

Prijs: € 19,95

Info: nicolemus@dezaakvansinterklaas.eu

DZVS is uitsluitend verkrijgbaar in 't Oneindige Verhaal, Stationsstraat 68 te Sint-Niklaas
Contact: info@oneindigeverhaal.be
Walter Debruyne

*also known as

VELOURS UIT PRATO door EDOARDO NESI

"Het is een prachtige geschiedenis. Het is mijn geschiedenis en de geschiedenis van mijn mensen." F. Scott Fitzgerald)

Dit boek dat de Premio Strega in Italië kreeg in 2011, verhaalt de ondergang van de Italiaanse textielindustrie waarin de familie van de schrijver fortuin maakte.

Nesi - de derde generatie! - volgt zijn vader op aan het hoofd van het bedrijf, maar hij is geen geboren zakenman en bovendien komt erbij dat de Italiaanse en de Europese textielindustrie in confrontatie komen met andere wereldspelers, o. a. China.

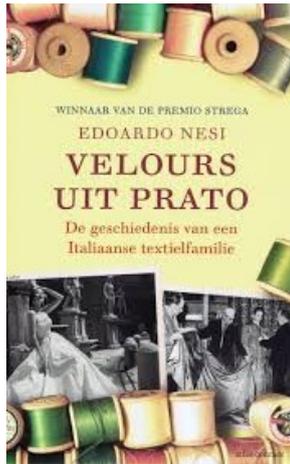
De interesse van de schrijver gaat meer uit naar het schrijven van romans, naar Angelsaksische literatuur en films.

Edoardo Nesi (1964) groeide op in Prato (Toscane) dat bekend stond voor zijn vele textielbedrijfjes. In de jaren '20 van de vorige eeuw richtte zijn grootvader het bedrijf Wolfabriek T.O. Nesi & zonen op.

Nesi groeit op als een verwend zoontje dat in Amerika verschillende vakantiecursussen kan volgen en daar de levensfilosofie van F. Scott Fitzgerald overneemt: jeugd, rijkdom en zon.

Na mislukte rechtstudies komt hij in het bedrijf waar hij verschillende functies waarneemt. Door het toetreden van China tot de WTO wordt de Italiaanse economie onderhevig aan nieuwe wetten. Jaar na jaar daalt de omzet tot in 2004 beslist wordt het bedrijf in falingslaten te gaan.

Kort daarna verschijnt de eerste roman van Edoardo Nesi, "*De gouden eeuw*" die ook genomineerd

werd voor de Premio Strega maar niet gekozen wordt.

Sommigen aanzien zijn "*Velours uit Prato*" als een revanche om de prijs alsnog te krijgen.

Het boek is tegelijk een familiechroniek, een autobiografie, een licht geromantiseerd verhaal, een pamflet tegen de globalisering en een historische reportage.

Omwille van vele parallellen met de breigoedindustrie in St-Niklaas en het Waasland gebeurde de bespreking in het Brei-museum van de stad.

Op de bespreking werden 2 deskundigen uitgenodigd: iemand die de teloorgang van de textiel opvolgde vanuit syndicaal standpunt en iemand die zijn sporen verdiende in de opleiding van arbeiders voor de textielateliers.

Na de bespreking werden we ontvangen door conservator W. Bohé die ons met video en rondleiding het textielverleden visueel aanbracht.

Technische gegevens: VELOURS UIT PRATO (Storia della mia gente)

Edoardo Nesi
Uitgeverij Atlas / Contact Amsterdam / Antwerpen
157 pagina's

ROMANO
november 2017

CHE COSA FAREMO?

Hier vindt u een overzicht van de al geplande activiteiten.

Voor alle details kijkt u het best regelmatig naar www.anfiteatro.be en ontvangt u uiteraard ook de Notizie via mail in uw mailbox.

Zelf Italiaans praten vanaf 10 januari.

Op onze eigen informele babbelmiddagen 'Quattro chiacchiere in italiano', onder leiding van native speaker Achille Ziccardi.

Twaalf woensdagen telkens van 14.30 u. tot 16.30 u:

10, 17, 24 en 31 januari, 7, 14, 21 en 28 februari, 7, 14, 21 en 28 maart 2018

Bijdrage in de onkosten: 82 €, leden betalen slechts 72 €.

In het Vrouwencentrum, Nieuwstraat te Sint-Niklaas. (Niet enkel voor vrouwen!)

Inschrijven door mailen naar secretariaat@anfiteatro.be en betalen van bijdrage voor de sessies op ons rekeningnummer

Dinsdag 16 januari: 19 u. Voordracht: Lezing 'Tradizioni Pasquali in Sicilia' door Aurora Capizzi

"Natale con i tuoi, Pasqua con chi vuoi".
Refter Janitor, Noordlaan 32, 9100 Sint-Niklaas

La Pasqua è la festività che fin dai tempi più antichi e più di ogni altra, ha suscitato in tutto il territorio dell'isola, una intensa partecipazione popolare. Nel corso della Settimana Santa vi è un susseguirsi di rappresentazioni e processioni in tutta la Sicilia e in alcune località le celebrazioni assumono una spettacolarità tale da creare un'atmosfera magica e carica di pathos da cui è impossibile sottrarsi. Attra... verso un excursus storico, che riporta alle origini della tradizione, vengono indagati il rapporto che i siciliani hanno con essa e gli aspetti socioculturali delle celebrazioni, passando attraverso le processioni di alcuni paesi e città presi ad esempio, fino ad arrivare alla gastronomia che arricchisce la più importante ricorrenza celebrata sull'isola. Folklore, storia e tradizione racchiusi nei riti della Settimana Santa, un'occasione per vedere da vicino un aspetto fondamentale della cultura siciliana.

3 € voor studenten Janitor en Anfiteatro- 5 € voor niet-leden. Voordracht in het Italiaans.

Graag vooraf aanmelden. Betalen aan de kassa.

CHE COSA FAREMO?

Vrijdag 26 januari, 20.00 u: Salons voor Schone Kunsten: Italiaans Nieuwjaarsconcert met Giacomo di Tollo. Tickets : 10 € voor leden, niet-leden 14 €

Onze jaarlijkse reisbeurs, **PICCIONE VIAGGIATORE: zondag 4 maart 2018**
Bib, Hendrik Heymanplein te Sint-Niklaas

Ben jij ook fan van reizen en vakantie in Italië en wil je graag jouw passie delen met de bezoekers van onze reisbeurs? Stuur dan een mail naar secretariaat@anfiteatro.be en reserveer een tafeltje op zondag 04 maart 2018. Het piccione-team zal je contacteren met meer praktische informatie.

Donderdag 22 maart 2018, 20 u, Piet Elshout-zaal Stem, Tamara Ingels: Religie en de beeldhouwkunst in Italië

In het kader van de "Week van de geschiedenis".

Volgende enquête-invullers lieten nog niets van zich horen...

Bon restaurant Arno marc-mikol@

Bon Oneindig Verhaal anuschka.de.coster@

Bon Oneindig Verhaal lieve_s@ic

Rubenshuis

Vanaf 22 november kan men in het Rubenshuis twee meesterwerken bewonderen van Italiaanse oorsprong: de Tintoretto van David Bowie, en binnenkort dus een Titiaan met een wat merkwaardige geschiedenis.

In 1550 schilderde Titiaan " *De Dame met haar dochter* ", zeldzaam omdat deze meester zelden portretten en dan nog een dubbelportret schilderde. De gezichten waren mooi uitgewerkt, de kledij echter niet en ook de armen niet. Toen Titiaan stierf in 1576 kwam het onafgewerkte werk in handen van de oudste zoon Pomponis Vecellio , die het verder liet afwerken door leerlingen van zijn vader. Deze overschilderden het tot "Tobias met de engel". In 1581 kocht Cristoforo Barbarigo het huis van Titiaan met de volledige inboedel. Toen verbleef het werk tot 1850 in de Collectie Barbarigo in Venetië. Men vermoedde reeds dat het werk ging over de maîtresse en het buitenechtelijk kind van Titiaan. Na nogal wat omzwervingen kreeg Nicolaas I, de tsaar van Rusland, het in zijn bezit. In 1913 verwierf een bekende Parijse kunsthandelaar René Gempel het werk. Die man sloot zich in de Tweede Wereldoorlog aan bij het Verzet en in 1944 nam men hem gevangen. De nazi's deporteerden hem naar een concentratiekamp waar hij stierf. Voor de oorlog verstopte hij de collectie kunstwerken in een garage ergens in Bayswater in Londen zonder de locatie te

vertellen, en dan nog in een wijk waar veel gebombardeerd is, gelukkig zonder schade aan de kunstwerken. Jean Gempel, zijn zoon, is erin geslaagd - na een hele zoektocht - om onder andere dit werk terug te vinden en in 1948 is men begonnen om het met de hulp van X-Ray te onderzoeken. Nu kon men onder de latere lagen het oorspronkelijke werk ontdekken: " *De Dame met haar dochter* ". In 1970 zijn restaurateurs begonnen om minutieus en met engelengeduld al de oude verf te verwijderen, een werk dat 20 jaar in beslag heeft genomen... Het resultaat is een mooie Dame met Venetiaans blonde haren, de vlechten samengehouden in een toen modieuze "torciglione", een parelsnoer om de hals; aan de linkerkant ziet men de opzet voor een waaijer in struisvogelveren. Het meisje draagt ook parels en een ooring van amethyst. Een privéverzamelaar kocht het doek en geeft het nu in bruikleen in het kader van de tentoonstelling " *Briljant Bezoek* ". Het is slechts de 2de Titiaan in heel de Benelux; een vroeg werk van de meester kan men - mits nog even geduld - bewonderen in het KSMK aan de De Waelplaats in Antwerpen, dat men momenteel aan het verbouwen is...

Betsy Neckers

Non da fare? Pompeii, the immortal city.

Brussel, Beurs, Beursplein 1 -tel. 02/509.12.11, website <http://expo-pompeii.be/praktische-info/?lang=nl>

Tot 15 april (9.00-17.30 uur).

In een fysieke ervaring maakt men de uitbarsting van de Vesuvius mee, daarna ontdekt men een honderdtal authentieke voorwerpen (waaronder de bekende gipsafgietsels) die het verhaal van de stad evoceren vanuit de gezichtspunten natuur en technologie. Hoe zag de natuur rond Pompeii eruit? Wat aten de bewoners? Welke wijnen verbouwden ze? Hoe bouwden ze de stad en haar wegen? Hoe ontwikkelden ze de watervoorziening? – Organisator *Tempora* is een Belgische specialist in ontwikkeling, realisatie, promotie en beheer van tentoonstellingen en culturele projecten.

https://www.youtube.com/watch?v=yamebJtv_7E

We planden als traditionele decemberactiviteit een

bezoek aan deze tentoonstelling...

We boekten een gids, maar wie de *Notizie via Mail* een beetje volgt, weet intussen dat we deze activiteit annuleerden... op basis van deze mail van medebestuurder Marc Van Meerssche:

"Gisteren (24 /11) is de tentoonstelling over Pompeii geopend en Daniëlle en ik zijn eens gaan kijken. En eigenlijk waren we allebei wat gedesillusioneerd. Er is daar een ronde zaal waarin over 360° de uitbarsting van de Vesuvius te beleven valt (dat duurt een paar minuutjes) en verder de centrale zaal van het beursgebouw (met een mooie koepel) met 3 zonetjes (waarvan je een op de laatste foto ziet) waar telkens enkele pancarten met tekst, een paar kruiken, enkele grote verlichte foto's van zuilen enz. te zien zijn. Ook nog een drietal videotjes en een maquette van een machine om grote gebouwen op te trekken. Dat was het zowat. Je kan daar eigenlijk geen uur rondlopen, natuurlijk een gids zal wel over elk dingetje een kwartier kunnen vertellen. Maar om daarvoor speciaal naar Brussel te sporen en 16 euro te betalen?

We stellen voor om het bezoek aan die tentoonstelling te annuleren. Na de tentoonstellingen van vorige jaren vinden wij dit toch maar een mager beestje. We gaan daar geen eer van halen, en riskeren in de toekomst minder volk te krijgen met deze in 't geheugen."

Het staat u uiteraard vrij om deze tentoonstelling te bezoeken...

Een B&B waar je het niet zou verwachten...

Er is in Noord-Italië een streek die Lomellina heet; het is het westelijk deel van de provincie Pavia, in het zuidwesten van de regio Lombardije, grenzend aan de Piëmontese provincies Alessandria, Vercelli en Novara. De Via Francigena loopt erdoor en heeft interessante sporen nagelaten. Het landschap bestaat uit rijstvelden en populieren, nauwelijks iets anders. Daar waar de bijrivier Sesia in de Po stroomt is er een piepklein dorp, Breme, met nauwelijks 900 inwoners; je moet een zeer gedetailleerde landkaart hebben om het te vinden. Daar heerst rust en vrede en 's nachts "the sound of silence" maar er ontbreken niet een paar bezienswaardigheden.

De ligging is wel strategisch zeer interessant: 70 km ten westen van Milaan, 90 km ten oosten van Turijn, +/- 100 km. ten noorden van Genua; goed verbonden via de A26, die van de westelijke oever van het Lago Maggiore (Locarno, uitrit Zwitserse A2 Bellinzona sud, over de grens tot Gravellona) naar even ten westen van Genua gaat, met aansluiting naar de Ligurische kust, en via de A12 naar La Spezia, Pisa en Livorno, dus de Toscaanse kust en Lucca liggen er niet ver vandaan. Op-en afrit voor Breme: Casale Nord, dan richting Mortara, brug over de Sesia, te Candia naar rechts en je bent er. Ben je daar in de heetste periode van het jaar, neem dan een stick Autan mee, je zal die kunnen gebruiken, want tegen de avond vallen ze aan, de beestjes...

Deze B&B heet in het plaatselijk dialect Cà d'la Tonilla, zoiets als Antoinettes huis. Googel maar, je vindt alles wat je moet weten. Het is er nog maar 4 jaar of zo, maar het is perfect, met smaak ingericht, zeer proper, met salon en binnenzwembad. Capaciteit: 18 personen. Ontbijt: je moet maar vragen wat je wenst en je krijgt het. Prijs: bescheiden voor de kwaliteit die je daar krijgt. De vriendelijkheid en beschikbaarheid van Mevrouw Lidia is bijna ontroerend. Een schat van een mens. Zij spreekt een begrijpbaar Engels. Zij zal jullie de interessantste restaurants in de omgeving aanraden; er zijn er voor alle smaken en portefeuilles binnen een korte straal.

In de omgeving heb je kleinere steden waar je het

Italië van de Italianen kan ontdekken en waar je niet op de hoofden van de mensen moet lopen, zoals te Rome, Firenze of Venetië. Alessandria, Valenza (stad van juweelproductie, klanten in Antwerpen), Mede, Vigevano (met een prachtig marktplein) en Casale zijn een wandeling waard. Pavia is niet zo ver en zeker een dag waard, een mijlpaal langs de Via Francigena. Net achter Casale liggen de riante heuvels van Monferrato (Mons Ferax = vruchtbare berg) waar sommige van de beroemste Italiaanse rode wijnen worden gemaakt: Barbera, Grignolino, Nebiolo, Freisa, Barbaresco... en men eet er sensationeel lekker!

Hoe ik het ontdekt heb? Simpel: in Breme werd mijn moeder geboren en daar ligt ze te rusten. Daar heb ik nog familie en vrienden en iedere keer dat ik naar Italië reis passeer ik er. Bij Lidia heb ik al tweemaal geloged. Je kan daar zelfs een fiets huren. Trouwens, iedereen daar heeft een fiets. Geniet eens van een alternatieve halte in een ongewone omgeving, je zal er geen spijt van hebben! Bij het boeken, zeg maar dat ik jou de tip heb gegeven.

<http://www.tonilla.it>

Achille Ziccardi

Herbronnen

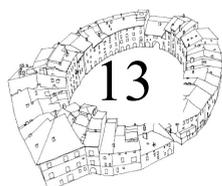
Terug in het geboorteland...

Beste vrienden, ik heb het reeds in het verleden gedaan en ik zal het maar blijven doen: vertellen over mijn jaarlijkse vakantie in Italië. Jullie zullen wel begrijpen dat, behalve het lekker eten, ik andere dingen zoek in Italië dan jullie. Andere dingen heb ik gevonden zonder ze te zoeken. Een voordeel is dat ik in sommige steden persoonlijke vrienden en kennissen heb, die mij dingen tonen die de meeste toeristen zelden te zien krijgen en hoe dan ook roepen deze niet dezelfde gevoelens op. Ziehier enkele voorbeelden.

Een treintrip Rome-Milaan in minder dan 3 uur op de Frecciarossa (Rode pijl), de Italiaanse TGV. Ik ben de tijd nog niet vergeten toen dezelfde reis minstens 7 uur duurde; nu kan je zonder meer in Rome ontbijten en in Milaan je middagmaal benutten, een technisch snufje om bij stil te staan... 620 km! Op die supersnelle lijn, tussen Firenze en Bologna, raas je tijdens de 84 van de 87 Km door tunnels, de Apennijnen door... Waanzinnig. Ook nu nog heeft Italië goede ingenieurs en technologie, niet alleen maar in het verleden!

En over technologie gesproken: in het hotel waar ik in Rome logeerde vond een wereldcongres plaats over ruimtegeneeskunde. De hoogste pieten van de luchtmacht stonden daar in uniform. Onder hen Col. Palmisano, Siciliaan en ruimtevaarder! Spijtig de Trentijnse Samantha Cristoforetti niet te hebben mogen zien, maar zij was pas mama geworden en dus

VIAGGIARE

verontschuldigd.

Ook zag ik voor de eerste keer de bres van Porta Pia. 20 september 1870: langs die bres stormde een compagnie Bersaglieri Rome binnen en kwam er een einde

aan de wereldlijke macht van de pausen. (Zij hebben zich achteraf wel herpakt op 1000 andere manieren, but that's another story).

Deze paus, Pius IX, die men enkele jaren geleden overwoog heilig te verklaren, had de leiding van de troepen met ex-communicatie bedreigd. De staat-majoor van het leger loste het probleem op... door een Joodse kapitein aan de leiding van die compagnie te zetten... Die datum, 20 september, is voor mij persoonlijk de echte nationale feestdag.

Maar Firenze overweldigde me het meest. Wandelend (op de koppen van de mensen...) in het historisch centrum, niet ver van de "porcellino", stond ik

plots voor een stenen plakkaat: "In dit huis, in het jaar 14... werd het eerste woordenboek van de Italiaanse taal opgesteld". Wat een koude rilling! Wat een gevoel! Instinctief heb ik voor dat huis moeten buigen... en nu dit: verleden jaar maakte ik kennis met een Florentijns koor, *La Martinella*, aangesloten bij de C.A.I. Club Alpino Italiano. Ik heb ze in Malmédy zien en horen optreden. Zaaaálig. Ik heb met de voorzitter en de secretaris, Raimondo en

VIAGGIARE

Stefano, vriendschap gesloten. Twee dagen later heb ik hen met hun echtgenotes Antwerpen laten zien. Zij hebben mij uitgenodigd om bij hen (zij hebben dépendances) in de buurt van Firenze te logeren. Kon ik neen zeggen??? En daar was ik, bij Stefano en Cristina, vier nachten in een studio naast hun woning. Twee avonden heb ik repetities van hun koor mogen bijwonen, niet op afstand, temidden hun groep. Wat een zalig gevoel toen verschillende van de koorleden mij herkenden van in Malmédy! Als medeleider van La Piazzetta, was ik gewoon in de wolken.

's Anderendaags wandelde ik met Stefano in het centrum van Firenze en daar hoorde ik van hem een aangrijpend verhaal. In de herfst van 1917, toen Rusland zich uit de oorlog terugtrok, konden Duitsland en Oostenrijk die troepen van het oostfront op de westelijke fronten inzetten, dus in Lotharingen en in het noordoosten van Italië. Zo konden zij de Italiaanse lijnen langs de rivier Isonzo doorbreken te Caporetto (nu Kobarid, in Slovenië) en doorstoten tot de Piave en de Monte Grappa. Duizenden en duizenden Friulanen moesten vluchten en zich voorlopig elders in Italië gaan vestigen. Een groepje kwam in Firenze terecht. Daar componeerden ze één van de prachtigste en meest aangrijpende gezangen van het Alpijns repertorium: "Stelutis Alpinis" (Edelweiss, in het Friulaans). Je vindt er een paar versies van op YouTube. Stefano wees mij een marmeren plakkaat op een muur, dat aan dit feit herinnerde. Dit verhaal kende ik niet, het was als een emotionele vuistslag tegen mijn borst. En daar, ik schaam me niet ervoor, kreeg ik tranen in mijn ogen.

Ziezo, lieve mensen. Enkele voorbeeldjes van Italië door de ogen van een Italiaan van de diaspora. O mia patria, sì bella e perduta, o membranza sì cara e fatal.

Achille Ziccardi

Nog steeds Italië: Pantelleria!

Je bent ver verwijderd van het schiereiland én je ver-
toeft toch nog in Italië: je bevindt je op de - op één
na - zuidelijkste punt van Italië: het eiland Pantelleria,
14 km. lang en 9
km. breed! Op 70
km. ten westen
ervan ligt het vaste-
land van Tunesië.

Op het eiland vind
je zowel Afrikaanse
als Italiaanse in-
vloeden. Geologi-
sch gezien be-
hoort het tot het Afrikaanse continent. Er liggen ver-
schillende dorpjes en er is een luchthaven. De
plaatsnamen van de meeste dorpjes zijn van Arabi-
sche oorsprong. In de dorpjes zijn verschillende res-
taurantjes en barretjes te vinden. In de kleinere dor-
pen zijn deze enkel in het hoogseizoen geopend. Het
eiland kent verschillende bergtoppen, waarvan de
hoogste de Montagna Grande is: 836 meter hoog.

Men meent dat het eiland 200000 jaar geleden is
ontstaan door vulkanische activiteit. Uit archeologi-
sch onderzoek blijkt dat Pantelleria reeds 36000
jaar geleden bewoond was. Men heeft er nederzete-
tingen van de Feniciërs gevonden, maar in 217 v. C.
veroverden de Romeinen het eiland. Zij gebruikten
het als verbanningsoord voor gevangenen en - he-
laas! - voor handel in wilde dieren vanuit Afrika. Na
de Romeinen ging het eiland steeds in andere han-
den over: de Vandalen, de Byzantijnen, de Arabieren
en de Aragonezen. Van de zevende tot de twaalfde
eeuw was het eiland in handen van de Moren. Zij
noemden het *Bent el-Rhia* (Dochter van de wind),
vanwege de Sirocco die vanuit de Sahara over het
eiland waait. De Turken braken in 1533 alle bebou-

wing op het eiland af en namen de bewoners ge-
vangen om ze als slaven tewerk te stellen. Na 1834
werd het eiland herverdeeld onder de lokale bewo-
ners en in 1860 werd het bij de nieuwe eenheids-
staat Italië gevoegd. Tijdens WO II bombardeerden
de geallieerden het hele eiland plat; Mussolini had
er een militaire basis. Het plaatsje Scauri ligt op een
hoogte van 90 meter en is volledig bewaard geble-
ven.

De bewoners van het eiland worden *Pantesc hi* ge-
noemd en zijn in hoofdzaak landbouwers. Sinds en-
kele decennia wordt het toerisme op het eiland
steeds belangrijker. Er zijn verschillende warmwa-
terbronnen, dankzij de vulkanische activiteit die nog
steeds aanwezig is op Pantelleria. Het oude *Castello
Barbacane* is bewaard gebleven. De kleine dorpjes
van Pantelleria zien er vaak schilderachtig uit. Men
kan er een *Dammuso* huren als verblijf: een huisje
met erg dikke muren, zodat het erbinnen koel is in
de zomer en warm in de winter. Een *dammuso* is
koepelvormig en bij de bouw ervan werd geen ce-
ment gebruikt. Aan te bevelen als overnachtings-
plek! De koepel van een *dammuso* is witgeschild-
erd en is zo gemaakt dat het regenwater optimaal
opgevangen wordt om het op te slaan in onder-

VIAGGIARE

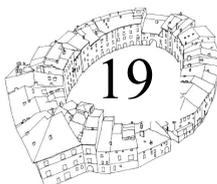
grondse tanks.

Bij het dorpje Mursia kan men enkele mysterieuze graven - *Sesi* - vinden van rond 1800 v.C. De *Sesioten* waren een mysterieus volk dat leefde in het bronzen tijdperk. Ze lieten sporen na die nog steeds zichtbaar zijn: een grote prehistorische muur die het dorp beschermde (de grootste prehistorische muur die men tot op heden heeft ontdekt in het Middellandse Zeegebied) en hun grafmonumenten, de *Sesi*. De grootste graven, gemaakt uit oude steen, hebben binnenin verschillende cellen, waarin de overledenen werden geplaatst. Op andere plaatsen zijn gebruiksvoorwerpen uit het Neolithicum gevonden.

De flora en fauna maken het eiland uitstekend geschikt om er te wandelen. De rotsformaties zijn spectaculair en men kan wandelen naar de toppen van de *Montagna Grande* of de *Monte Gibele*; deze laatste biedt een prachtig uitzicht over het eiland en de zee. Vaak kan je Tunesië van op de top zien. Je kan ook wandelen in de vlakke van *Monastero*. Op het eiland is een groot sodahoudend meer: *Lago Specchio di Venere* (de spiegel van Venus). In de modder van het meer nemen veel toeristen een modderbad, wat goed zou zijn voor de huid. Er zijn enkele natuurlijke sauna's op het eiland, onder andere *Bagno Asciutto*. Dit zijn grotten waar stoom uit de grond komt, zodat natuurlijke sauna's ontstaan.

Eind mei 2016 hebben criminelen brand gesticht op de *Montagna Grande*. Een eeuwenoud prachtig bos werd door de vlammen verwoest (<http://>

VIAGGIARE

www.tp24.it/2016/05/31/cronaca/pantelleria-la-rabbia-e-lincendio-piromani-no-criminalita-organizzata/100686). De bewoners van het eiland schreven hierover een brief aan Matteo Renzi en aan president Sergio Mattarella.

Pantelleria is te bereiken met de boot vanuit Trapani (Sicilië). De ferry vertrekt om middernacht en komt om kwart voor zeven 's morgens aan in Pantelleria. Ook is het mogelijk om vanaf het vliegveld Milaan Malpensa naar Pantelleria te vliegen. Op het eiland zelf rijden bussen naar verschillende plaatsen. Tegen geringe vergoeding zijn huurauto's beschikbaar. Je kan ook een scooter huren en in het binnenland klare beekjes en kleine meertjes ontdekken. Er zijn verschillende toeristenklasse hotels te vinden op Pantelleria.

Pantelleria heeft zijn eigen wijn, de *Bianco di Pantelleria DOC*, de *Passito DOC* en *il Figlio del Vento* (Zoon van de Wind). Het eiland staat ook bekend vanwege de fantastische keuken. Sinds 2016 wordt het eiland beschermd als Nationaal park: *Parco nazionale dell'isola di Pantelleria*.

Bezoek je Sicilië en wil je daarna uitrusten en toch verblijven op een speciale plek? Neem de boot naar Pantelleria! Prettig verblijf!

Een nuttige website is: https://nl.directferries.be/veerboten_van_sicilie_naar_pantelleria_eiland.htm

Lees ook - wel in het Engels - het artikel van deze link: https://www.huffingtonpost.com/2015/01/28/pantelleria-italy-travel_n_6546752.html

Anne-Marie Neckebroek

(bronnen: <http://home.deds.nl/~geluk/pantelleria.html> , <https://www.dolcevia.com/nl/italie-reizen/regio/sicilie/2063-het-eiland-pantelleria-rotsblok-in-de-middellandse-zee-2>

Cefalù, stadje tussen rots en zee.

Cefalù ligt zowat halfweg op de as Catania - Palermo.

Al wie ooit een rondreis door Sicilië boekte, heeft hier zeker halt gehouden. Het stadje staat dan ook vermeld op de Werelderfgoedlijst van Unesco sedert 2015 en is één van de Borghi più belli d'Italia.

Het biedt een schilderachtig contrast tussen zee en bergen. De naam komt van het Griekse kefalé, wat hoofd of hoed betekent, gelinkt aan de contouren van de enorme 270 meter hoge rots.

Cefalù was al bewoond in de vierde eeuw voor Christus. Grieken, Romeinen, Bizantijnen... ze waren hier allemaal. In 1063 werd het door de Noormannen op de Arabieren veroverd.

De Rocca, met helemaal boven de resten van een Normandische burcht en de Griekse Tempio di

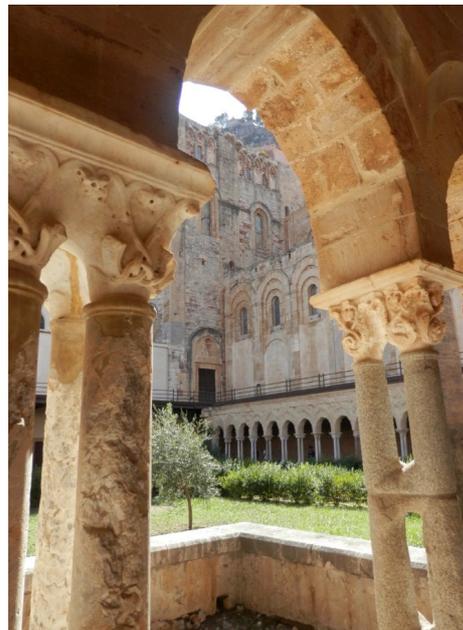

Diana uit de tweede eeuw v. C., domineert dan ook het stadje. Een hele klim van zowat anderhalf uur; de Rocca is alleen te voet te bereiken via de Salito Saraceno die begint op de Piazza Garibaldi... Voor mensen met goede knieën en veel adem, maar het zicht vanop de top blijkt adembenemend te zijn...

Met de bouw van de kathedraal SS. Salvatore (Piazza Duomo) werd begonnen in 1131. De belofte werd gedaan door de Normandische koning Ruggero (Roger) II, maar pas eeuwen later "afgewerkt". De overlevering wil dat de koning, per boot onderweg van Salerno (ten zuiden van Napels) naar Palermo, in een zware storm terecht kwam. Toen hij en zijn bemanning veilig voet aan wal zetten in Cefalù, beloofde hij hier een enorme kerk te bouwen als dank. Hij uitte ook de wens dat hijzelf

en alle latere koningen hier zouden begraven worden, wens die zijn nazaten naast zich neerlegden.

Het is merkwaardig dat zulk een majestueus bouwwerk werd neergepoot in Cefalù, dat toch maar een klein stadje was en nog steeds is. Naast het motief van "de redding tijdens de storm" leeft ook een meer pro-

VIAGGIARE

faan idee, namelijk dat van de natuurlijke bescherming van de rots en het militaire karakter van het daarop gelegen fort.

De Duomo wordt met haar twee vierkante, lichtjes verschillende klokkentorens gerekend tot één van de mooiste van Sicilië. De bouwstijl combineert Arabische, Normandische en Byzantijnse kenmerken. Het houten plafond is nog origineel!

Een reusachtig groot mozaïek van de Cristo Pantocratore (1148) met een innig triest gelaat, trekt alle aandacht naar zich toe. Dit werk lijkt sterk op dit in de Duomo van Monreale, die van latere constructie is.

Christus de Wereldheerser, afgebeeld op een gouden achtergrond, wordt omringd door engelen, Maria, apostelen en heiligen. Voor het aanbrengen van de mozaïeken deed Ruggero beroep op Byzantijnse meesters uit Constantinopel en de architecten van de cattedrale waren islamieten!

De kerk moest niet enkel een gebedshuis zijn, maar ook een fort en een mausoleum voor Ruggero en al

VIAGGIARE

de latere koningen, en is dus een groots bouwwerk!

Het rechthoekige Chiostro, links van de Duomo is mooi maar sober. De zuilen zijn allemaal verschillend met afbeeldingen uit de bijbel en de mythologie.

Een andere, zij het meer aardse trekpleister in Cefalù, is het middeleeuwse washuis, de lavatoio, gebouwd op een natuurlijke bron en dat vlak bij de zee! Tot na de Tweede Wereldoorlog kwamen de vrouwen hier de grote was doen.

De Osterio Magno in de Corso Ruggero heeft niks te maken met een osteria of met eten... maar met de resten van een bouwwerk uit de Noormannentijd waar regelmatig tentoonstellingen worden gehouden. Spijtig genoeg is het alleen publiek toegankelijk tijdens zulke speciale evenementen.

Het Museo Mandralisca, een nog tamelijk jong museum, is een schenking van Barone Enrico Piraino di Mandralisca. Men vindt er een bont allegaartje van oude munten, Griekse vazen, een collectie van méér dan 20000 schelpen en een rijke verzameling schilderijen.

Alleen voor de stranden moet je niet naar Cefalù reizen: ze zijn klein en blijken overbevolkt tijdens het

VIAGGIARE

hoogseizoen: dan lopen er driemaal meer toeristen rond dan inwoners... Het stadje heeft echter zijn oude schilderachtige karakter goed bewaard. Flaneren in de autoluwe straatjes is zalig maar... voorziet wel comfortabel schoeisel, want ook de straatstenen zijn nog middeleeuws. Godzijdank zijn de straatjes niet enkel geplaveid met de bij ons gekende "kinderkopjes", maar vindt men er ook overvloedig restaurantjes en terrasjes in alle variaties.

Wat is er het bezoeken waard in de nabije omgeving van Cefalù?

Het **Parco delle Madonie** is samen met de Etna en Nebrodi één van de natuurparken van Sicilië. Het is een prachtig berglandschap met nog 15 traditionele dorpen en 30 uitgestippelde wandelroutes. Hier groeien zo'n 2600 verschillende planten en vindt men nog wilde asperges! Zes bergtoppen liggen boven de 1500 meter en in de winter wordt hier dan ook geskied, zoals trouwens ook op de Etna!

Een rondrit door het Parco delle Madoniek kan je starten in Castelbuono, zo'n 20 kilometer van Cefalù. Het stadje heeft zich ontwikkeld rond het Castello

dei Ventimiglia, één van de invloedrijkste Siciliaanse families van weleer. De Matrice Vecchia is de veertiende-eeuwse Kerk, die gebouwd werd op de ruïnes van een heidense tempel. De kerk is versierd met prachtige, felgekleurde muurschilderingen.

Castelbuono is ook bekend voor de *manna*, een zoete, kleverige stof die wordt afgescheiden door de essen, bomen die weelderig groeien in deze streek. Voor het "oogsten" wordt een inkeping gemaakt in de schors van de es. De stof stolt en wordt verder te

VIAGGIARE

drogen gelegd in de zon. *Manna* wordt gebruikt als zoetstof, maar ook in cosmetica. Overal te koop in de plaatselijke winkels...

Ook typisch voor Castelbuono is de dienst "ophaling huisvuil". De straatjes zijn er zo eng en kronkelig dat zelfs de kleine Italiaanse driewielers er niet door geraken.

Zes ezeltjes met aan elke flank een grote laadbak trekken de steegjes in en halen de vuilniszakken op, die beneden op het plein in een klaarstaande vuilniskar worden overgeladen. De ene dag is het gemengd huisvuil, de andere dag glas en plastic.

Een vuilniswagen kost zo'n 30000 euro, af te schrijven over vijf jaar. Een ezeltje kost zo'n 1200 euro en gaat wel 20 jaar mee. Recente zet van de slimme burgemeester!

Gibilmanna, ook een uitstapje waard, ligt 15 km. zuidwaarts van Cefalù, en heeft een 17/18de eeuwse bedevaartskerk. Het oude benedictijnerklooster kwam in handen van de kapucijnen en werd tijdens de barok verbouwd. In de kapel van de Madonna is

echter een fresco overgebleven uit de Byzantijnse tijd. In het klooster is een museum ondergebracht dat voorwerpen uit de vroegere religieuze en Siciliaanse volkskunst tentoonstelt.

Vanuit Cefalù zijn er boottochten naar de Eolische eilanden: vertrekpunt is de kleine jachthaven aan de vuurtoren.

Er worden ook ééndaagse uitstappen per bus georganiseerd naar Palermo en Monreale, naar Taormina, de Etna en ook naar het hierboven genoemde Parco delle Madonie, met Castelbuono en Gibilmanna.

Voor de moedigen die een auto willen huren volgende opmerkingen...

Cefalù ligt een uur rijden van Palermo en iets langer rijden vanuit Catania. Vergelijk het Siciliaanse wegennet vooral niet met het onze... Voor een ritje van 20 kilometer moet je al gauw een uur uittrekken, want de wegen zijn smal en kronkelig in de bergen... en overbevolkt aan de kust. Autoverkeer is in Cefalù maar beperkt toegestaan en parkeren is al helemaal verboden... of je moest "inwoner" zijn. Er is wel een parkeergarage... buiten het centrum en enkele schaarse plekjes langs de strandpromenade.

Zoals voor gans Sicilië en zeker voor de kustplaatsjes, is de beste reistijd mei/juni of september. Hou er wel rekening mee dat vele hotels, met uitzondering van deze in de grote steden zoals Palermo en Catania, sluiten vanaf oktober. Er zijn dan ook beduidend minder rechtstreekse vluchten vanuit België zodat de verbinding met een tussenstop via het Italiaanse vasteland moet gaan...

Kris Werts

WANDELINGEN IN ROME

Vrijdag 19 januari 2018 van 10 u. tot 13 u. - Algemene kennismakingswandeling in Rome doorheen het historische stadscentrum. Voor beginners. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Zaterdag 20 januari 2018 van 10 u. tot 13 u. - Bezoek aan Trastevere en de Janiculum-heuvel in Rome. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Vrijdag 4 mei 2018 van 15 u. tot 18 u. - Algemene kennismakingswandeling in Rome doorheen het historische stadscentrum. Voor beginners. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Zaterdag 5 mei 2018 van 10 u. tot 13 u. - Bezoek aan Trastevere en de Janiculum-heuvel in Rome. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Dinsdag 8 mei 2018 van 15 u. tot 18 u. - Algemene kennismakingswandeling in Rome doorheen het historische stadscentrum. Voor beginners. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Woensdag 9 mei 2018 van 10 u. tot 13 u. - Bezoek aan Trastevere en de Janiculum-heuvel in Rome. Maximum 6 deelnemers. Gratis voor clubleden. Niet-leden: 10 euro. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op info@spqr.be.

Donderdag 10 mei 2018 van 13.30 tot ca. 17.30 u. - Rondleiding in Rome, met onder meer Piazza Navona, het Pantheon, Sant'Ignazio, de Trevifontein, de Spaanse Trappen en het Altaar van de Vrede van Augustus. Maximaal 10 deelnemers. Aan de gids betaal je een vrije bijdrage. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op hugo@spqr.be. Meer informatie: www.romemetgids.be.

Vrijdag 11 mei 2018 van 9.30 tot ca. 17.30 u. - Rondleiding in Rome, met onder meer Forum Romanum, Colosseum, San Clementebasiliek, Capitoolplein, Victoriano en de Zuil van Trajanus. Maximaal 10 deelnemers. Aan de gids betaal je een vrije bijdrage. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op hugo@spqr.be. Meer informatie:

www.romemetgids.be.

Zaterdag 12 mei 2018 van 9.00 tot ca. 13 u. - Rondleiding in Rome: Sint-Pietersplein, Sint-Pietersbasiliek en de Engelenburcht. Maximaal 10 deelnemers. Aan de gids betaal je een vrije bijdrage. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op hugo@spqr.be. Meer informatie:

www.romemetgids.be.

Zondag 13 mei 2018 van 9.30 tot ca. 13 u. - Rondleiding in Rome: onbekende parels aan de oostzijde van het centrum: o.a. Sant'Andrea al Quirinale, San Carlino, het Museo Nazionale Romano en de Thermen van Diocletianus. Maximaal 10 deelnemers.

Aan de gids betaal je een vrije bijdrage. Aanmelden via mail (met vermelding van datum) op hugo@spqr.be. Meer informatie:

www.romemetgids.be.

De naam van het Vaticaan

De naam Vaticaan is afgeleid van de heuvel Vaticanus en die benaming zou op zijn beurt afkomstig zijn van een Etruskisch orakel 'Vates' geheten, dat hier destijds zou gezeteld hebben. Het gebied rond de Vaticaanse heuvel strekte zich in de oudheid uit van de Milvische brug in het noorden van Rome tot aan de Janiculum (Gianicolo) in het zuiden. Plinius heeft het over een moerassig en zompig gebied vol slangennesten. Tacitus meldt dat soldaten in hun tentenkamp op de Vaticaanse heuvel ziek werden wegens de malaria, een probleem waarmee ook de pausen later moesten afrekenen. Op de hellingen van de Vaticaanse heuvel werd wijn van inferieure kwaliteit verbouwd. Martialis (40-104) noemt de vreselijk smakende Vaticaanse wijn ronduit vergif. Hij schreef 'vaticano bibas, si delectaris aceto', drink Vaticaanse wijn als je azijn wil proeven.

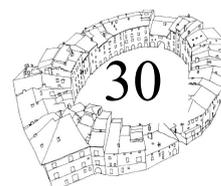
In de eerste helft van de eerste eeuw na Chr. legde Agrippina maior, de kleindochter van Augustus, de vrouw van Germanicus, de moeder van Caligula (37-41) en de grootmoeder van Nero, tussen de Janiculum en de huidige Sint-Pietersbasiliek, grote tuinen aan. Hiervan werden nog resten teruggevonden onder het ziekenhuis San Spirito. Tacitus (54-117) vertelt dat toen in 64 na Chr. een enorme brand grote delen van Rome in de as legde en de Romeinen wantrouwend naar de keizer keken, Nero de christenen als schuldigen aanwees. Als executieplaats koos hij zijn tuinen en het circus op de Vaticanus. We lezen: 'Zo vonden ze de dood. Met huiden van wilde beesten bedekt werden sommigen door honden verscheurd. Anderen werden aan het kruis genageld en moesten wanneer het daglicht was afgenomen, branden bij wijze van nachtverlichting'. Opgravingen brachten in de vorige eeuw een aedi-

cula of tempeltje aan het licht dat omstreeks het jaar 160 werd gebouwd. Dit zou een monument ter herinnering aan Petrus kunnen geweest zijn. Bij de bouw van de eerste Sint-Pietersbasiliek vanaf het begin van de vierde eeuw is men er alleszins van uitgegaan dat zich onder deze aedicula nog een graf bevond. Archeologisch onderzoek heeft echter uitgezonden dat dit niet het geval geweest kan zijn. Het is historisch wel zeker dat Constantijn opdracht gaf tot de bouw van verschillende Romeinse basilieken die merendeels buiten de stadsmuren lagen, ver van de oude Romeinse tempels en buiten de jurisdictie van de Senaat en de lokale administratie. Het zijn de San Sebastiano aan de Via Appia, de Sant' Agnese aan de Via Nomentana, de San Lorenzo aan de Piazzale del Verano, de Santi Marcellino e Pietro aan de Via Labicana en de Sint-Paulus aan de Piazzale San Paolo. Slechts twee basilieken werden opgericht binnen de muren van Rome, al bevonden ze zich wel vlak tegen de stadsmuur en ver buiten het centrum, namelijk de Sint-Jan van Lateranen aan de Piazza di San Giovanni in Laterano en daar vlakbij, de Santa Croce aan de Piazza di Santa Croce in Gerusalemme. De pausen hadden reeds in de vierde eeuw aanzienlijke grondgebieden rond Rome verworven, het Patrimonium Petri. Ze wisten dit in de vijfde eeuw uit te breiden door in de nadagen van het instortende West-Romeinse Rijk bescherming tegen invallende barbaren te bieden. Deze bezittingen maakten de bisschop van Rome in de zesde eeuw tot een van de grootste grondbezitters in Italië. Door de hervormingen van paus Gregorius I en het overstappen op een centraal bestuur kreeg dit gebied sterker het karakter van een eenheidsstaat, waarop de pausen met een beroep op een door Constantijn de Grote uitgevaardigde oorkonde (de later als vervalsing ontmaskerde Donatio Constantini) aanspraak maakten.

Deze Donatio Constantini (Schenking van Constantijn) is een vervalste Latijnse oorkonde uit de achtste eeuw. Pas in de vijftiende eeuw toonden de Duitse humanist Nicolaas van Cusa (1433) en de Italiaanse humanist Lorenzo Valla (1440) aan, dat het om een vervalsing ging. Desondanks werd dit document door opeenvolgende pausen, onder meer door paus Julius II, ook later nog steeds gebruikt om hun verloren macht op te eisen. De invloedrijke katholieke kerkhistoricus Caesar Baronius erkende begin zeventiende eeuw dat het effectief om een vervalsing ging. Wie destijds opdracht heeft gegeven om het document te maken, zal waarschijnlijk nooit bekend raken.

(Bron: <http://www.spqr.be/> Nieuwsbrief)

Nvdr. van Anfiteatro: De Vaticaanse Heuvel zou ooit de plaats van de Etruskische stad Vaticanum geweest zijn (Wikipedia).

Salto mortale

Iets voor 19 uur des avonds trek ik me terug in wat ik noem "mijn bibliotheek".

Dit, lieve lezer, uit een drang naar zelfbehoud. Immers rond dat tijdstip zetelt de echtgenoot voor het scherm om vanuit de huiskamer deel te nemen aan zijn favoriete programma op RAI UNO, met name de quiz "L'eredità". Hij wordt er achtereenvolgens vrolijk, gefrustreerd en een tikkeltje met zichzelf ingenomen van.

Het was dan ook met ontzetting dat hij het nieuws te horen kreeg dat Fabrizio Frizzi getroffen werd "da una leggera ischemia". De zeer gesmaakte presentator van deze quiz ('il game show') werd enkele dagen geleden door een onderbreking in de bloedtoevoer naar het hart getroffen; het is niet niks.

Italia is begrijpelijkerwijs in "choque". Ondergetekende, Noord-Europees, realistisch en niet vlug van slag, is dat niet. Integendeel, als u al eens de moeite hebt genomen naar deze quiz te kijken, dan begrijpt u na 10 minuten waarom. Met een echtgenoot die, zoals reeds opgemerkt, een fervente "appassionato" van deze quiz is en dus iedere avond kijkt, meen ik te mogen beweren voldoende kennis dienaangaande in huis te hebben om niet verbaasd te zijn, zelfs meer... ik verwonder me erover nog niet zelf een hartinfarct te hebben gekregen.

Waarover gaat het nu precies: het spel speelt over meerdere afvalrondes met meerkeuzevragen waarin het zaak is veel geluk te hebben niet als eerste aan 't woord te komen, eerder dan veel encyclopedische, hedendaagse, politieke of historische kennis te bezitten. Immers, nadat er vier kandidaten zijn afgevallen

wegens niet goed geantwoord, is voor de vijfde kandidaat met nog maar één keuzemogelijkheid de 5000 euro zo gewonnen. Deze kandidaat krijgt, na deze zeer spannende overwinning, van het achtergrondkoortje - bestaande uit vier etalagepoppen met laag decolleté en ellenlange naakte benen - een liedje ten gehore dat, naar ik geloof, ter aanmoediging voor de volgende ronde wordt gekweeld.

Lieve lezer, je kan je aan de stompzinnigheid ervan ergeren, je kan het hilarisch benaderen, je kan een boek lezen en er niet naar kijken maar hoe dan ook, je kan niet voorbijgaan aan het trieste aspect van deze quiz die o zo duidelijk maakt dat het droevig is gesteld met de algemene kennis van 's lands onderdanen.

Als je op de vraag "wanneer de Russische oktoberrevolutie plaatsvond, te weten op: a) oktober (juliaanse kalender) b) juni c) januari en d) mei"... een kandidaat ziet kiezen voor 'mei' dan gaat je haar toch richting noorden. Ik wil het niet hebben over de vraag wat zich aan de oever van de Theems in London bevindt: a) de Eiffeltoren b) de Empire State building c) Big Ben enz. Wel kan ik jullie verklappen dat de derde kandidaat van wanten wist... Hoera!

Ach, wij wensen Fabrizio Frizzi een spoedig en geheel herstel toe en ondertussen knarsetanden we bij het vervangprogramma "Don Matteo", een serie waarin, hoe bestaat het, geen gestroomlijnde decormeisjes rondhuppelen.

Hopelijk gaat de echtgenoot hier niet naar kijken, want stel dat mijn hersenen of hart een salto mortale maken, dan is "Italiaanse sprokkel" niet langer in de aanbieding. Je kan ten hoogste de RAI UNO op 't matje roepen en hopelijk weten ze daar het antwoord op de meerkeuzevraag of mijn hartprobleem zijn oorzaak vond in: a) kwisbombardement b) oogverblinding bij zoveel decolleté.....

Neen, laat me dan maar hopen dat er vlug een vervangpresentator wordt gevonden, kwestie van mijn echtgenoot en vele anderen met hem niet te beroven van een uurtje opwindende hersengymnastiek.

Gegroet vanuit mijn bib, alwaar ik kruiswoordraadsels niveau 2 oplos; het mag niet te moeilijk worden...

Daniëlle Ziccardi-Van Gael

Nvdr.: wij voegen een video-link toe over de terugkeer van Fabrizio Frizzi:
<http://it.blastingnews.com/tv-gossip/2017/11/video/quando-tornera-fabrizio-frizzi-alleredita-004708295.html>

Brussel : de dag van het overlijden van Giacomo Puccini

In het jaar 1924, meer precies tijdens de maand november, werd een voorname patiënt opgenomen in Brussel in een privékliniek, gespecialiseerd in radiotherapie voor kankerpatiënten.

Zijn naam: Giacomo Puccini, de "maestro" wiens operamuziek in heel Europa en ver daarbuiten werd toegejuicht.

Bij Puccini was eerder keelkanker vastgesteld en slechts twee klinieken in Europa hadden in die tijd de geschikte apparatuur om deze vorm van kanker te behandelen, namelijk Berlijn en Brussel.

De specialist bij wie Puccini in behandeling was, wist dat de dokters in Brussel ook een opleiding in Italië hadden gevolgd en tevens Italiaans spraken. Dat was één van de redenen dat zijn behandelende geneesheren in Firenze de privékliniek van dr. Felix Sluys in Brussel aanraadden.

Op 5 november kwam Puccini in Brussel aan vergezeld van zijn zoon Antonio. Dr. Felix Sluys, die een leerling was geweest van de behandelende arts in Firenze, was naar London gegaan, waar hij zich verder had gespecialiseerd in de radiotherapie ter behandeling van kankergezwellen. Hij was diegene die Puccini welkom heette in Brussel.

De "maestro" had het volste vertrouwen. Vastbesloten zijn opera "Turandot" af te werken, had hij niet nagelaten bij zijn bagage ook de notities voor het eindduet van deze opera te voegen om dit tijdens zijn herstel op punt te stellen.

De kliniek bevond zich op de Place de la Couronne (huidige Place Raymond Blyckaerts) en de afdeling radiologie in n° 13. Voor de "maestro" en zijn zoon waren twee kamers gereserveerd en twee verpleegsters (nonnen) werden aangesteld om hem dag en nacht te verzorgen en bij te staan na de ingreep. In een brief naar een vriend legt Puccini uit waarom hij naar Brussel gekomen was: "Ik had al een tijdje pijn in de keel toen mijn dokters me een behandeling met radiotherapie aanraadden. Berlijn en Brussel waren de enige keus en zoals je ziet heb ik mijn keus gemaakt. Ik kende Brussel al en de stad beviel me, maar je kan je indenken dat ik nog een warmer hart voor de stad zal hebben eens ik hier genezen ben."

Op 13 november kwam de Italiaanse journalist Nino Salvaneschi naar Brussel om Puccini te interviewen. In zijn artikel bevestigde de journalist dat Puccini vastbesloten was de opera Turandot te voltooien, die hij bijna als afgewerkt beschouwde. "Het is een wonderlijk verhaal" - zo vertelde hij de journalist - "Ik heb me er volledig voor ingezet en het eindduet zal een triomf voorstellen van liefde over wreedheid en dood. Het is het aria der aria's, een lied dat Liù (de vrouwelijke protagonist) steeds zong: een lied van liefde. Ik ben ervan overtuigd dat het goed is, maar toch vind ik het nog niet voldoende."

de; wat moet ik doen?"

De radiotherapie werd voortgezet en tegen 24 november was Puccini voldoende behandeld om de ingreep te ondergaan. De ingreep duurde drie uur en veertig minuten. Eten was natuurlijk achteraf onmogelijk en aldus voedde men hem met gekoelde champagne via de neus.

Vier dagen later schreef zijn dochter, die inmiddels ook in Brussel was aangekomen, aan een vriend dat de toestand van de patiënt "aanzienlijk verbeterd" was. Haar broer Antonio schreef over zijn vader naar de familie in Torre del Lago: "zeer goed nieuws, alles gaat opperbest".

Vader en zoon waren zelfs met de idee aan het spelen terug te keren naar het hotel en eventueel naar Italië vóór Kerstmis.

Op een avond, gezeten in zijn zetel, verloor Puccini het bewustzijn. Bij aankomst van de dokters werd hij te bed gelegd, duidelijk met hevige pijn. Hij had nog net de tijd enkele woorden neer te pennen: "ik voel me slechter dan gisteren, de pijn in mijn keel is als hel, ik ga flauwvallen; geef me wat water". Tijdens de nacht verslechterde de toestand van de "maestro", maar hij bleef alert. Nadat de dokter hem nogmaals onderzocht had, verklaarde hij (buiten de ziekenkamer) aan Antonio dat ze verder op dat ogenblik niets konden doen. De nacht ging voorbij en 's morgens vroeg Puccini zijn zoon om een blad papier. Hij schreef wat zijn laatste geschreven woorden zouden

worden: "het is met me gedaan, het spijt me voor je moeder".

Tijdens de morgen van 29 november gingen de Italiaanse ambassadeur en de pauselijke nuntius Puccini opzoeken. De nuntius diende de laatste sacramenten toe. Leegte lag in Puccini's blik. Om 11u. 30, na een laatste zucht, stopte het kloppen van zijn hart. Het duurde niet lang of het nieuws van zijn overlijden verspreidde zich over België, Italië en de rest van de wereld. De Koninklijke Families van beide landen werden op de hoogte gebracht en de Italiaanse regering besliste de kosten van de begrafenis op zich te nemen. Ook koning Albert I zond een boodschap van medeleven naar mevr. Puccini:

"De koningin en ik delen in het verdriet dat uw familie treft, hetwelk ook het verdriet van heel het Italiaanse volk is. Verdriet voor het verlies van één van zijn meest beroemde "maestros". Dit verlies zal ook zeer diep worden aangevoeld in heel het koninkrijk België".

Op 1 december vond In de kerk van Sint-Marie de begrafenis plaats. In stilte volgde de menigte de rouwstoet langsheen heel het parcours van de kliniek tot aan de kerk. De leiders van de twee landen en de geestelijke gemeenschap onder leiding van de pauselijke nuntius monseigneur Micara, stonden rond de kist. Buiten de kerk en langs de straat naar de kerk toe, welden de emoties hoog op, toen de voorzanger van het koninklijk Munttheater, mevr. Laure Bergé, het "Ave Maria" van Gounod inzette. Het was alsof de menigte door haar emoties het verdriet wou tonen om het verlies van de geliefde "maestro". Jaren later getuigde Aldo Villani hierover in een pamflet.

De kist werd na de dienst naar de "Gare du Nord" gereden van waaruit deze in een speciaal uitgeruste trein naar Italië werd vervoerd. De kist werd vergezeld door verschillende Italiaanse autoriteiten en gasten. Op de platforms hadden velen zich verzameld om hun vaarwel te betuigen aan "hun" Puccini.

Bron: <https://brussels-express.eu/day-giacomo-puccini-died-brussels/>
13 november 2017.

Auteur artikel: Maria Laura Franciosi

Vertaling van het artikel: Daniëlle Van Gael (bestuurslid Anfiteatro).

Nvdr.: dit artikel werd ons gesignaleerd door Herman Cole.

Caffè Pasticceria Ristorante Balzer Bergamo Dal 1850

Fondato nel 1850 a Palazzolo sull'Oglio dalla famiglia Balzer, originaria del Lichtenstein, si trasferì nel 1936 sotto i portici del "Sentierone" e, da allora, è il salotto di Bergamo e l'elegante sosta della passeggiata domenicale. La Callas, Mastroianni e Gassman lo lanciarono come ritrovo degli artisti del dirimpettaio Teatro Donizetti. Finemente restaurato nel 2014, compresa la bella sala banchetti al primo piano, sforna di nuovo la grande tradizione dei dolci tipici che lo resero famoso, come la "Donizetti", la "Polenta e osei" e brioches, kranz, veneziane e fagottini e mitici gelati. Oggi anche Bistrot.

De acht bergen **Auteur: Paolo Cognetti**

De Italiaanse auteur Paolo Cognetti is in eigen land razend populair. Met zijn laatste roman *De acht bergen* won hij niet alleen de prestigieuze Premio Strega, maar ook de Premio Strega Giovani. Deze laatste wordt uitgereikt door leerlingen tussen de zestien en achttien jaar, wat bewijst dat Cognetti jong en oud weet te boeien met zijn prachtig beschrijvende proza. Hoewel zijn vorige roman *Sofia draagt altijd zwart* ook in Nederland en België positief onthaald werd, zou *De acht bergen* wel eens zijn grote internationale doorbraak kunnen zijn. *De acht bergen* is een coming-of-age roman waarin de lezer Pietro ziet evolueren van onzekere elfjarige tot berustende veertiger. Hoewel hij het grootste deel van zijn kindertijd in Milaan doorbrengt, krijgt hij de liefde voor de bergen met de paplepel mee. Het enige wat zijn ouders lijkt te verenigen is hun verafgoding van de bergen, een passie zo sterk dat die ook hun eigen wankelende liefde overeind weet te houden. Ze hebben de magie van de bergen nodig om de lelijkheid van de stad achter zich te laten en tot rust te kunnen komen. Ze gaan naar de bergen, naar een dorp met amper veertien bewoners. Daar leert Pietro Bruno kennen. Ondanks hun verschillende leefwereld zorgt het berglandschap ook bij hen voor een onverbrekelijke band.

De lokroep van de bergen. Het boek bestaat uit drie delen, die een duidelijk omliggende wandeling voor de lezer uitstippelen, waarbij Pietro de rol van ervaren gids op zich neemt. Door de traditionele structuur en het consequent gebruik van een ik-verteller is de kans dat de lezer verloren loopt bijzonder klein. Alle aandacht kan naar de inhoud gaan, waar familiebanden, vriendschap en leren omgaan met gemiste kansen centraal staan. Cognetti gebruikt een heldere stijl zonder mythische of magische ondertoon. In combinatie met de sobere, empathische toon creëert hij een ontzettend mooi en kwetsbaar geheel. De karaktertekening gebeurt uiterst subtiel, waardoor de personages aanvankelijk vlak lijken te zijn. Maar naarmate het verhaal vordert, worden er meer beschrijvingen van de personages en de omgeving blootgegeven. Zo verkiezen zowel Pietro's vader als

Bruno de onherbergzaamheid, maar ook het pure van de hoge bergtoppen, al voert Bruno dit nog consequenter door. Waar Pietro's vader uit praktische overwegingen nog op gezette tijden terugkeert naar Milaan, trekt Bruno zich steeds meer terug. Pietro's moeder staat met het ene been in de gemeenschap en met het andere in de bergen, waar ze zich beperkt tot de groene, leefbare gedeelten. Die tweedeling tussen zijn ouders vormt de basis van Pietro's jeugd en zorgt ook in zijn volwassen leven voor een interne strijd. Hoewel het geen razend spannend verhaal oplevert, blijf je aan de pagina's gekluisterd en is het moeilijk om na afloop afscheid van de personages te nemen.

Een sprookje voor volwassenen

De acht bergen leest als een sprookje: de personages, structuur, stijl en inhoud zijn ogenschijnlijk simpel, maar het verhaal bevat een extra boodschap voor wie wat dieper graaft. Het boek leest prettig, zonder dat de ernstige ondertoon verloren gaat. Net als een intensieve bergwandeling brengt deze roman ontspanning én voldoening. *De acht bergen* is een ideale roman voor wie houdt van een melancholisch, prachtig verteld verhaal.

224 pagina's; prijs 19,99 euro. Uitgeverij: De Bezige Bij.

(Bron: <https://lees.bol.com/nl/article/recensie-de-acht-bergen?>

Refer=[ADVNLFCBLEES602000SN02&utm_source=lees_magazine&utm_medium=bolwinkel&utm_content=recensie-de-acht-bergen](https://lees.bol.com/nl/article/recensie-de-acht-bergen?utm_source=lees_magazine&utm_medium=bolwinkel&utm_content=recensie-de-acht-bergen))

Zeldzame aarden

Auteur: Sandro Veronesi

De Europese Literatuurprijs 2016 is gegaan naar de Italiaanse auteur Sandro Veronesi en zijn Nederlandse vertaler Rob Gerritsen voor de roman *Zeldzame aarden* (Prometheus, 2015). Dat heeft de vakjury bekendgemaakt. De prijs werd uitgereikt op zaterdag 3 september in Amsterdam. De auteur heeft een bedrag ontvangen van 10.000 euro, de vertaler kreeg 5.000 euro. De jury prees "de ongelooflijk geestige manier waarop Veronesi het verhaal vertelt van hoofdpersoon Pietro Palladino, bij wie de grond onder de voeten wegvalt wanneer in een tijdsspanne van 24 uur blijkt dat niets in zijn leven is wat het leek te zijn. Kronkelende lange zinnen,

de afspiegeling van Palladini's innerlijke paniek en zijn abrupte dilemma's, wisselt Veronesi af met puntige dialogen en passages waarin het verhaal vaart krijgt", klinkt het. Volgens de auteur zelf behoort de hoofdpersoon van het boek tot "het onzichtbare Italië, het Italië van praktijken die het daglicht niet verdragen".

Sandro Veronesi debuteerde in 1988 en heeft ondertussen zestien romans en vier non-fictietitels gepubliceerd. Hij ontving diverse literaire prijzen, waaronder de prestigieuze Italiaanse Premio Strega en de Franse Prix Femina. Rob Gerritsen vertaalt sinds 2001 Italiaanse literatuur en heeft inmiddels negen Veronesi-vertalingen op zijn naam staan, waaronder de bestseller *Kalme chaos*. De Europese Literatuurprijs bekroont de beste roman die in het voorgaande jaar uit een Europese taal in het Nederlands is vertaald. De prijs is een initiatief van Academisch-cultureel Centrum Spui25, het Nederlands Letterenfonds, weekblad De Groene Amsterdammer en Athenaeum Boekhandel. 400 pagina's; prijs: 19,95 euro. Uitgeverij: Prometheus.

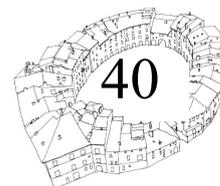
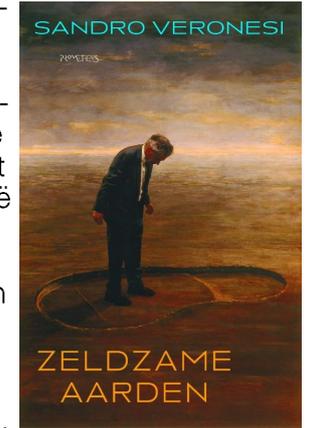
(Bron: <http://www.knack.be/nieuws/boeken/sandro-veronesi-wint-europese-literatuurprijs-met-zeldzame-aarden/article-normal-725853.html>)

Alibi (vertaald door Jan van der Haar)

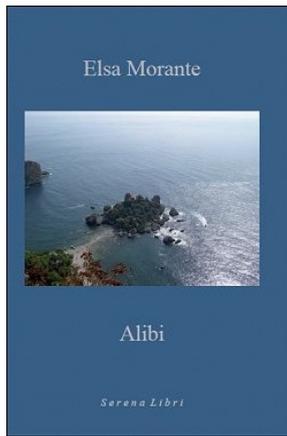
Auteur: Elsa Morante

Zestien prachtige gedichten van de Italiaanse schrijfster Elsa Morante, waarvan in 2012 de honderdste geboortedag werd herdacht.

Onder redactie en met een nawoord van Gandolfo Cascio. Elsa Morante (Rome, 18 augustus 1912 - aldaar, 25 november 1985) was één van de bekendste Italiaanse schrijfsters van de twintigste eeuw. Morante werd geboren in Rome, waar ze, met uitzondering van een periode tijdens de Tweede Wereldoorlog, haar hele leven woonde. Ze begon in de jaren dertig met het schrijven van korte verhalen en publiceerde haar eerste boek in 1941, een verzameling verhalen getiteld *Il Gioco*

Segreto. In datzelfde jaar huwde ze de cineast en schrijver Alberto Moravia. Samen met haar echtgenoot vluchtte ze aan het einde van de oorlog (ze waren beiden joods) naar het zuidelijke platteland van Italië. Die gebeurtenis is ook kenmerkend voor haar verdere werk. Enkele van haar boeken zijn verfilmd. Haar laatste roman, *Aracoeli*, verscheen in 1982, drie jaar voor haar dood. Morante stond bekend als een onorthodoxe Italiaans auteur. Gedurende haar schrijfcarrière stond ze erom bekend dat ze tegen vele heilige huisjes schopte. In haar beroemdste roman bijvoorbeeld, *De Geschiedenis*, laakt ze de ideologieën van haar landgenoten tijdens de Tweede Wereldoorlog. *Alibi* werd uitgegeven in 1958. Daarna vergat men de bundel gedurende 30 jaar, maar later werden de gedichten door verschillende uitgevers heruitgegeven. Voor een prachtige recensie (wel in het Italiaans) van *Alibi* kan je volgende website raadplegen: <https://poetarumsilva.com/2013/10/17/elsa-morante-poesia-come-alibi/>

Uittreksel uit één van de gedichten:

*Minna la siamese
Ho una bestiola, una gatta: il suo nome è Minna.
Ciò ch'io le metto nel piatto, essa mangia,
e ciò che le metto nella scodella, beve.
Sulle ginocchia mi viene, mi guarda, e poi dorme,
tale che mi dimentico d'averla. Ma se poi,
memore, a nome la chiamo, nel sonno un orecchio
le trema: ombrato dal suo nome è il suo sonno.
Se penso a quanto di secoli e cose noi due livide,
spauò. Per me spauò: ch'essa di ciò nulla sa.
Ma se la vedo con un filo scherzare, se miro
l'iridi sue celesti, l'allegria mi riprende.*

(Elsa Morante, *Alibi*)
Deze vertaalde dichtbundel werd uitgegeven door Serena Libri. *Alibi* is te bestellen per telefoon, 020-6642426; per email: gandolfo74@hotmail.com of serena@xs4all.nl
(Bron o.a. Wikipedia; <http://www.serenalibri.nl/tuinhuis.php>)

ITALIAANSE CINEMA IN DE SCHIJNWERPERS OP DE 44STE EDITIE VAN HET FILM- FESTIVAL VAN GENT

Op de persconferentie verklaarde artistiek directeur Patrick Duynslaegher dat ze dit jaar voor Italië kozen omdat het land een rijke filmtraditie kent. 'In de jaren zestig en zeventig kon men in de Belgische bioscopen veel Italiaanse films zien, maar vandaag is dat zeer weinig. Vandaar dat we uitkeken naar films die vandaag worden gemaakt. Weliswaar niet met klinkende namen als Fellini, Visconti of Antonioni, maar wel interessante cinema', dixit Duynslaegher.

Juweltjes

Niet minder dan 25 films, onder de noemers **Focus on Italian Cinema** en **Italian Political Cinema**, stonden op de programmatie. Zo waren onder meer te zien in de sectie *Focus on Italian Cinema*: *La tenerezza* (Gianni Amelio), *Cinecittà Babilonia* (Marco Spagnoli), *Anime nere* (Francesco Munzi), *Amori fragili* (Francesca Comencini), *Il colore nascosto delle cose* (Silvio Soldini), *Cuori puri* (Roberto De Paolis), *Gli asteroidi* (Germano Maccioni), *Indivisibili* (Edoardo De Angelis), *Pericle il nero* (Stefano Mordini) en *Sicilian ghost story* (Fabio Grassadonia en Antonio Piazza).

Tevens selecteerde Film Fest Gent ook zes korte films waaronder *Colombi* van Luca Ferri, *Framed* van Marco Jemolo, *Il Silenzio* van Ali Asgari & Fernoosh Samadi, *Mon amour, mon ami* van Adriano Valerio en *Valparaiso* van Carlo Sironi buiten competitie. Films van aanstormend talent, maar ook de korte film *Per una rosa* van veteraan Marco Bellocchio ontbrak niet. Bellocchio is vooral bekend van o.a. *Sangue del mio sangue*, en *Vincere*. Vorig

FILM
FEST
GENT

9 > 19 okt 2018

jaar werd op het FFG zijn prachtige *Fai bei sogni*, gebaseerd op de autobiografische bestseller van journalist Massimo Gramellini, de adjunct-hoofdredacteur van Il Corriere della Sera, door zowel pers als publiek warm onthaald.

Italiaanse bekroonde films: *A Ciambra* en *Call me by your name*

In het coming-of-agedrama *A Ciambra* van Jonas Carpignano is de voornaamste rol voor Pio Amato.

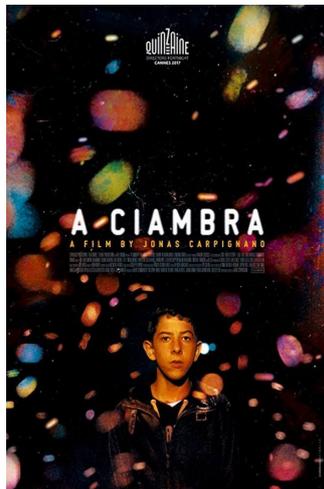
Reeds in 2014 speelde deze jonge niet-professionele acteur in de gelijknamige bekroonde kortfilm *A Ciambra* een jonge drinkebroer die in de Zuid-Italiaanse zigeunerfamilie Ciambra een dickensiaanse opvoeding krijgt.

Carpignano die in 2015 debuteerde met *Mediterranea* bewijst met *A Ciambra* opnieuw een begenadigd cineast te zijn. Op een eigenzinnige manier weet hij de zigeunergemeenschap in Zuid-Italië een gezicht, gezien door de ogen van een veertienjarige, te geven. *A Ciambra* werd bekroond met de Georges Delerue Prijs voor beste muziek.

In *Call me by your name*, bijzonder warm onthaald op het Sundance Film Festival, van Luca Guadagnino (maker van o.a. *Io sono l'amore* en *A bigger splash*)

primeren thema's als ontwakende (homo) seksualiteit en verliefdheid. Deze sensuele, betoverende film, gesitueerd in een zeventiende-eeuws ouderlijk landgoed aan de zonovergoten Riviera, wordt door menig Amerikaanse film-site of -blog getipt als Oscarfavoriet. Uitmuntende vertolkingen zijn er van revelatie Timothée Chalamet als Elio, de 17-jarige seksueel ontwakende adolescent en Armie Hammer (*The Social Network*, *The man from U.N.C.L.E.*) als Oliver, de knappe Amerikaan die hem zal inwijden in de liefde. Ook de uitmuntende cinematografie van de Thaise cameraman Sayombhu Mukdeeprom (*Arabian Nights*) en een fraaie soundtrack zijn de grote merites van deze filmparel. *Call*

me by your name is de verfilming van de gelijknamige debuutroman van André Acimans. James Ivory, bekend van o.a. *Maurice* schreef het scenario. *Call me by your name* kreeg de Explore Award.

Italian Political Cinema

'Voor de klassieke films hadden we gemakkelijk voor de gebruikelijke bekende namen kunnen kiezen, maar dat was al te voor de hand liggend. Het zijn vooral de politieke films uit de jaren 60 en 70 die me zijn bijgebleven, dixit Duynslaegher.

Minder bekend maar toch aanraders waren: *La battaglia di Algeri* van ex-journalist Gillo Pontecorvo, een waarheidsgetrouwe reconstructie van de guerrillastrijd van het FLN tegen de Franse onderdrukker in Algerije. We volgen de belevenissen van een ex-gedetineerde die zich in 1954 aansluit bij deze terroristische verzetsbeweging. *Imputazione di omicidio per uno studente* (1971) van de onderschatte Mauro Bolognini, *Lettera aperta a un giornale della sera* (1970) van Francesco Maseli, *Metello* (1970) van Mauro Bolognini, *Todo Modo* (1976) van Elio Petri en *L'udienza* (1972) van Marco Ferreri met Claudia Cardinale in de hoofdrol. Aangezien deze films niet beschikbaar zijn op Belgische dvd-uitgaven en zelden of nooit worden vertoond op televisie, was dit een unieke kans om ze op groot scherm te ontdekken. Tevens ontbrak *Il conformista* (1970), een van de invloedrijkste films van de jaren zeventig en het meesterwerk van Bernardo Bertolucci, niet op de affiche. En (her)genieten was het alvast van Vittorio De Sica's *Il giardino dei Finzi-Contini* (1970), de wondermooie verfilming van de gelijknamige roman van Giorgio Bassani en Ettore Scola's *Una giornata particolare* (1977) met meesterlijke vertolkingen van Sophia Loren en Marcello Mastroianni. En dan was er nog het intrigerende *Teorema* (1968), voor de één het meesterwerk van Pier Paolo Pasolini (1922-1975), een blasfemische schandaalfilm, voor de ander een diep religieuze allegorie.

Jurylid Greta Scacchi

De Italiaans-Australische actrice **Greta Scacchi** (° 1960) kreeg de Joseph Honory Award. Scacchi speelde in o.a. *Good Morning Babilonia* van de broers Taviani en *The Player* van Robert Altman. In de recente film *La tenerezza* van Gianni Amelio (*Il ladro di bambini*) heeft ze een aangrijpende bijrol. Samen met Aurelio Grimaldi, Eytan Fox, Leila Hatami, Juliane Lorenz, Arnaud Valois en Gust Van Den Berghe maakte ze deel uit van de jury. www.filmfestival.be.

Linda Crivits

L'italiano

Una collana pensata per aiutarci a scrivere e a parlare correttamente.

Torna a grande richiesta "l'Italiano": la collana che ti farà innamorare della nostra lingua.

Dalle basi della grammatica all'italiano nell'era digitale, con tanti consigli utili per scrivere e parlare correttamente. E in ogni volume una serie di giochi per metterti alla prova. Riscopri la ricchezza e la bellezza della nostra lingua.

Era in edicola dal 23 settembre 2017 "Il linguaggio della politica", nuovo volume della collana "l'Italiano", in collaborazione con l'Accademia della Crusca.

Dagli slogan urlati nelle piazze dai contestatori degli anni Settanta all'indignazione in 140 caratteri che corre su Twitter: le forme di comunicazione politica e di protesta sono cambiate. E sono cambiati i leader e il loro stile, ora meno rigoroso e più diretto. Una guida per interpretare le tecniche di comunicazione e per orientarsi dentro e fuori il Palazzo.

In edicola con la Repubblica fino al 23 DICEMBRE 2017 : <http://bit.ly/litaliano>

Si può acquistare tutti i libri da: <https://www.servizioclienti.repubblica.it/index.php?page=vpclist&idcollana=1647>

Tipo
LIBRI
Formato
13X18
Prezzo
€ 5.90
Prima uscita
23 SETTEMBRE 2017
Ultima uscita
30 DICEMBRE 2017
In edicola con La Repubblica.

(Bron: <http://inedicola.gruppoespresso.it/prodotto/litaliano/?ref=RHPF-WI>)

Ponza, ultimo mare senza folla (e low-cost)

Spagge incantevoli tornate semi deserte, un entroterra tutto da scoprire, ora che il grande caldo è alle spalle, mentre hotel e b&b hanno prezzi accessibili: fortunato chi può approfittarne.

La malia si avverte ancora prima di arrivare, mentre la prua dell'aliscafo partito da Formia (o da Anzio), solca l'ultimo tratto di mare che la stringe in un **abbraccio multicolore**, sicuro indizio di **fondali spettacolari**; e poi, ancora, mentre ci si avvicina all'attracco, e davanti agli occhi prende forma la **cascata di case pastello**, una addossata all'altra e disposte ad anfiteatro attorno al porto borbonico. Ponza incanta già al primo sguardo, come fanno i tanti habitués che, arrivati qui una volta, non hanno mai smesso di tornarci. Del resto, non sarà un caso che alcuni storici abbiano identificato la **maggiore delle Ponziane** con l'antica Eea, **l'isola di Circe**, la maga che, racconta Omero, fece innamorare Ulisse.

DI CALETTA IN CALETTA

Beato chi può godersela adesso, quest'isola figlia di eruzioni e di erosioni. Ora che non ci sono più flotte di imbarcazioni a intasare le splendide baie e che **le calette di sabbia o ciottoli** sono tornate semi deserte e silenziose. Per ogni giorno, una diversa. **Chiaia di luna** è la più famosa, una mezzaluna color

borotalco orlata dall'acqua turchese e un'altissima falesia in tufo a farle da quinta. La si osserva dall'alto dal **Grand hotel omonimo**, un quattro stelle con piscina e terrazze proprio a picco sulla spiaggia. Ci si spinge fino a **Capo Bianco**, spettacolare scogliera di rocce abbaglianti ricca di insenature e grotte, habitat del falco pellegrino; oppure si va a **Cala Fonte**, un porticciolo naturale in miniatura dove i pescatori del posto vanno e vengono a bordo dei loro gozzi, carichi del bottino di giornata. Accanto a Cala Feola, una lingua di sabbia e ciottoli e acqua trasparente come cristallo, ci sono le **piscine naturali**, vasche di roccia create dai vulcani e scolpite dall'acqua e dal vento. Dalla baia partono le **escursioni in canoa** organizzate dalla **Polisportiva Ponza** che propone pure corsi per principianti e di perfezionamento (polisportivaponza.it). Ma a Cala Feola si viene anche per un pranzo a pelo d'acqua sulla terrazza in legno de **La Marina da Gennaro e Aniello** (tel. 0771.80.86.14). In tavola, oltre il pescato del giorno, sorprendenti prelibatezze come le pale di fichi d'India alla parmigiana. Non tutte le spiagge sono accessibili via terra e per

raggiungerle **si noleggia un'imbarcazione** o si prenota una delle tante escursioni organizzate, alcune dirette anche alle isole vicine, **Palmarola e Zannone** (Barcaioli ponzesi, tel. 0771.80.99.29).

Riserva sorprese pure **l'entroterra**. E ora che il caldo torrido è alla spalle, è piacevole perdersi fra sentieri e rocce ricoperte di macchia mediterranea, in mezzo ad agavi e fichi d'India, cespugli di cisto e corbezzolo, fra profumi di timo, rosmarino e finocchietto selvatico. E non c'è solo natura. Ogni percorso regala una scoperta: **necropoli e cisterne romane**, resti di fortini borbonici e di **monasteri cistercensi**, commoventi cappelle votive. Verso punta del Fieno e sopra l'abitato di Giancos l'attrazione sono i **terrazzamenti ricoperti di vigneti** da cui si ricavano i vini tipici dell'isola, Biancolella, Piediroso, Malvasia. E qualche innovazione di successo. Come il Don Ferdinando di Marisa Taffuri, un brut metodo classico, inserito nella top 100 dei migliori vini d'Italia di Expo 2015, da degustare direttamente in cantina, fra le vigne che guardano il mare (tel.338.26.72.579). Qualunque itinerario si scelga, i panorami sono compresi. Il più spettacolare, quello che si ammira dai 280 metri del **Monte Guardia**, il punto più alto di Ponza, da dove lo sguardo abbraccia l'intero arcipelago, fino a Ventotene e Santo Stefano, le due isole più lontane.

PANORAMI MOZZAFIATO

Lascia senza fiato anche la vista dal b&b Il Gabbiano, una **villa in stile mediterraneo** con terrazze che si rincorrono, immersa in un giardino che profuma di pitosfori. La posizione, su un crinale lungo la strada che porta in contrada Le Forna, è ineguagliabile, **con affaccio su entrambi i versanti dell'isola**: da un lato, il mare aperto su cui si staglia il profilo di Palmarola, l'isola amata da Folco Quilici, dall'altro il porto con le case arcobaleno. Solo sei camere, fra cui due nuovissime suite con bagni super attrezzati, e ambienti in uno stile marinaro ricercato, ricco di dettagli. A prezzi che ora sono decisamente accessibili (doppia 80 €). "Miracoli" del fuori stagione. Che contempla pure altri piccoli, ma non secondari vantaggi. Per esempio, trovare un tavolo libero nei ristoranti più rinomati dell'isola, che, va detto, sono gli stessi da anni. Perché Ponza accetta le novità con il contagocce. E anche questo, in fondo, è parte del suo fascino.

E, allora, si prenota da Acqua Pazza, sulla piazzetta del porto, dove dal 1989 Gino Pesce elabora il pescato e le verdure locali in creazioni da una stella Michelin, come Burrata, gamberi crudi e acqua di pomodoro o Rigatoni napoletani, calamaretti spillo e lime. Atmosfere più informali all'Oresteria, due salette in stile bistrot e una serie di tavolini all'aperto vista

STAMPA

mare, su corso Pisacane (tel. 347.30.11.376). È il regno di Oreste Romagnolo che, chiuso il suo storico Orestorante, propone qui i piatti per i quali è famoso fra i frequentatori di Ponza, dalla calamarata al tonno alalonga con cipolla caramellata e menta, al barracuda marinato con olio al peperoncino. Bella la location de Il Rifugio dei naviganti (via Dante, tel. 0771.80.98.32), una terrazza sul lungomare, che affaccia direttamente sul porto. In menu, i classici di mare rivisitati con moderazione e tanti crudi, la loro specialità. Per assaggiare la cucina ponzese verace si va A casa di Assunta, in contrada Capobianco, celebre per le polpette di pesce "povero", come merluzzo e sgombretti, e per le zuppe di legumi, dalle lenticchie alle cicerchie, che Assunta Scarpati prepara con maestria, seguendo le ricette tradizionali di pescatori e contadini. Si conclude la serata, manco a dirlo, Au bord de l'eau (Molo Musco, tel. 373.73.96.232), il longue bar con tavoli che sfiorano il mare, sorseggiando uno dei cocktail che Valeria Romano crea racchiudendovi i sapori dell'isola. Come il Ponza, aromatizzato con il finocchietto selvatico.

STAMPA

Chi, i sapori dell'isola, vuole riportarsi a casa, li trova da Vento in poppa, in fondo a corso Pisacane: ci sono lenticchie e cicerchie, confetture, conserve di verdure e di pesce, dai friarielli alle melanzane, dal tonno alle uova di pesce spada, tutto prodotto artigianalmente con materie prime locali. Alla ricerca di un souvenir più sofisticato si risale la via e ci si ferma a Cala Corallo per acquistare i piccoli gioielli in oro e argento creati da Alessandra Ravenna, la proprietaria, prendendo ispirazione dall'ambiente naturale: pendenti a forma di pesce, orecchini come stelle marine. Motivi che Maria Rita Menichelli riproduce invece su tovaglie, asciugamani, copri cuscini, realizzati a mano e in vendita nel suo laboratorio artigianale, La porta del sole.

(Bron: <http://viaggi.corriere.it/viaggi/vacanze/ponza-ultimo-mare-senza-folla-e-low-cost/>)

BRICIOLE

Al reisplannen voor 2018?

Volgens de resigids Lonely planet moet je volgend jaar onder meer naar Matera!

Het Italiaanse Matera heeft een geschiedenis die 9.000 jaar teruggaat en daarmee is het een van de oudste nog steeds levendige steden in de wereld. Getuige daarvan zijn de kerken, de kloosters en een doolhof aan grotwoningen. Het wordt in 2019 de Europese Culturele Hoofdstad en is zich daarvoor alvast beginnen voorbereiden.

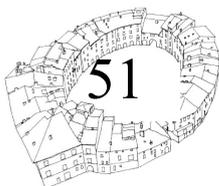
En ook naar Emilia-Romagna: <https://www.lonelyplanet.com/italy/emilia-romagna-and-san-marino>

Heb je 't liever wat kleinschaliger, dan kan je naar de mooiste Italiaanse dorpjes: http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20170626_02942243

De reisgids 'Borghi più belli d'Italia' verzamelt op regelmatige basis de mooiste Italiaanse dorpjes die minder bekend zijn, maar daarom niet minder charmant. Alleen al om te tonen dat er meer is dan pakweg het bekende Cinque Terre dat nu al door toeristen wordt overspoeld. Deze twintig dorpjes, in elk van de twintig Italiaanse regio's eentje, bieden een waardig alternatief voor de platgetreden paden en hebben heel wat troeven in pacht. Je kunt er terecht voor de cultuur, de gastronomie of gewoon voor het mooie uitzicht.

De streek die je niet mag missen, is deze: **Eolische Eilanden in Italië**© iStockphoto

Deze zeven eilanden voor de kust van Zuid-Italië zijn tot nu toe altijd een beetje 'off the beaten track' gebleven, maar door de prachtige ligging in de Tyrreenische Zee, de vulkanische landschappen en zwarte stranden zal daar waarschijnlijk snel verandering in komen.

BRICIOLE

Eolische Eilanden© iStockphoto

Gigantische cruiseschepen mogen voortaan niet meer vlak voor het San Marcoplein van Venetië aanleggen. Daarmee krijgen Unesco en beschermers van het erfgoed hun gelijk.

Cruiseschepen die hun reizigers tot vlak voor de historische binnenstad van Venetië brachten, waren al langer gecontesteerd. De gevaartes wegen vaak 100.000 ton en spuwen in één keer een paar duizend toeristen uit. In de ondiepe lagune verstoren ze het waterpeil. Met hun trillingen en de wateroverlast in de kanalen brengen ze de historische gebouwen in gevaar.

De organisatie voor Werelderfgoed Unesco zette Venetië hiervoor al meermaals op de lijst van bedreigd erfgoed. Ze dreigde er mee de stad zijn titel van Werelderfgoed af te nemen.

De stad heeft beslist dat cruiseschepen van meer dan 100.000 ton een andere route moeten volgen. Ze moeten nu aanleggen in de industriële haven van Marghera, ver van het centrum. Burgemeester Luigi Brugnaro zei dat het plan tegemoet komt aan vragen van de inwoners, de toeristische sector en beschermers van erfgoed. 'We willen aan de Unesco en de rest van de wereld duidelijk maken dat we een oplossing hebben', zei Brugnaro. Bron De Standaard 8/11/2017

Niet te missen voor bierliefhebbers: <https://www.facebook.com/museodellabirraditalia/photos/rpp.1223666854445150/1285001984978303/?type=3&theater>

<https://ciaotutti.us6.list-manage.com/track/click?u=80edd347f658ce07bf3b7ae8d&id=e2ae61140b&e=1ba5b12a3e>

Uw keurslager in het
centrum van de stad.
Keurslager De Castro

Hendrik Heymanplein 156
9100 Sint-Niklaas
03/777.64.64

WALBURGSTRAAAT 81 - 9100 SINT-NIKLAAS - T 03 766 03 23 - F 03 766 13 62
INFO@KOPIE-EXPRESS.BE WWW.KOPIE-EXPRESS.BE

DIGITAAL PRINTWERK
KOPIEERWERK
PLANKOPIE - PLOTSERVICE
POSTERPRINTING
CURSUSDIENTST VOOR SCHOLEN

INBINDWERK
GELEGENHEIDSDRUKWERK
HANDELSDRUKWERK
STEMPELS
PLASTIFICEREN

Specialiteiten uit Italië

Hilde Gilles en Pieter Adams
Zandstraat 51, 9170 Sint Pauwels
tel : 0475 87 30 53

info@reginapaola.be www.reginapaola.be

Mijn
Italiaanse
Passie

Annick Boel - De Wilde
Eekhoornstraat 35 | 9100 Sint-Niklaas
+32 479 93 04 30
www.purapassione.be

boekhandel

't *Oneindige verhaal*

Stationsstraat 68,
9100 Sint-Niklaas Tel.03.776.52.25
oneindigeverhaal@skynet

Vesten 9 - Beveren

VERSLAG ACTIVITEITEN
ACTIVITEITENKALENDER
CULTUURKALENDER
ALGEMENE INFORMATIE

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER &
AFZENDER

KARIN TAVERNIER
PRINS KARELSTRAAT 14
B 9100 SINT NIKLAAS 03 777 96 43

secretariaat@anfiteatro.be

